

Wilma Kempinga, oprichter van stichting Mevrouw Meijer: „Scholen zijn vol herinneringen, herkenbaar in de buurt of het dorp.”

‘Een school hoort geen wegwerpgebouw te zijn’

REPORTAGE **RENOVATIE SCHOLEN** De stichting Mevrouw Meijer zet zich ervoor in oude schoolgebouwen niet te slopen, maar te renoveren. Dat is beter voor het milieu, de leerlingen, én de samenleving. „Onze scholen zijn alledaags erfgoed.”

Door **Tracy Metz** Fotografie **Dieuwertje Bravenboer**

Ik zat zelf op een typische jarenzeventig-dorpsschool met lichte lokalen en compleet met zitkuil”, vertelt kunsthistorica Wilma Kempinga. „Op loopafstand van huis, midden in het dorp, naast het hertenkamp. Precies zoals het moet. Die school is sindsdien gesloopt en vervangen door een groot complex met dorpshuis en sporthal aan de rand van het dorp. Precies zoals het níet moet.”

Voor Kempinga lag de motivatie dus dichtbij huis om in 2009, samen met architect Tjeerd Wessel, de stichting Mevrouw Meijer op te richten. Doel: schoolgebouwen die niet meer voldoen niet slopen maar renoveren. Dat is beter voor de school en de leerlingen, voor het milieu en voor iedereen die nog weet hoe zijn of haar school eruitzag, de lichtinval, de geur, het geluid (en natuurlijk ook de juf). Voor ons allemaal, dus.

Na jaren van inspanning stroomt de erkenning nu binnen. Binnen drie maanden tijd heeft het nieuwste project van Mevrouw Meijer, vakschool Nimeto in Utrecht (zie inzet), vijf belangrijke prijzen gewonnen: de ARC Award van architectuurplatform De Architect, de Gouden Piramide van het Rijk voor voorbeeldig opdrachtgeverschap, de Gulden Fenix voor renovatie, de Utrechtse Rietveldprijs voor architectuur én de Schröderprijs voor op-

drachtgeverschap. Architect Maarten van Kesteren is zaterdag genomineerd voor de Abe Bonnema Prijs voor Jonge Architecten 2024.

Wilma Kempinga spreekt met aanstekelijke passie over scholen, en wat een schoolgebouw kan zijn. „Iedereen heeft die herinnering, onze scholen vormen ons. Ja, een schoolgebouw is bedrijfspand, maar is ook van grote maatschappelijke betekenis. Daar hoort goede architectuur bij. Een school hoort geen wegwerpgebouw zijn.”

Vleugels

De stichtingsnaam ‘Mevrouw Meijer’ heeft Kempinga uit het kinderboek *Mevrouw Meijer, de merel* van Wolf Erlbruch. „De merel mevrouw Meijer maakt zich hierin altijd grote zorgen om niks - totdat ze op een dag een piepjong mereltje in de moestuin vindt. Ze zorgt voor het vogeltje, voedt het, geeft het vliegles - en daarmee kan ze haar eigen vleugels uitslaan.” Op de website is de tagline dan ook: ‘Mevrouw Meijer geeft de scholenbouw vleugels’.

De rol van de stichting is die van de inspirerende bemiddelaar, die aan scholen laat zien wat er door renovatie van hun bestaande gebouwen allemaal mogelijk is. Wat Kempinga noemt: deskundigheidsbevordering. „Een schooldirecteur denkt al gauw: dit gebouw is in 40 jaar afge-

schreven, het is verouderd, ik heb een nieuw nodig.” Maar dat is een misrekening. „Renoveren is niet alleen 10 tot 30 procent goedkoper dan nieuwbouw, het is ook veel duurzamer, met 20 tot 50 minder minder uitstoot van CO₂. En je houdt meer ruimte over.” Kijk eerst wat je kunt met wat je hebt, zegt zij. „Van de 10.000 scholen in Nederland is rond de helft van na de oorlog. Die zijn ruim en flexibel gebouwd. Ze hebben veel meer vierkante meters dan nieuwbouw volgens de standaardbudgetten van tegenwoordig kan bieden.”

Mevrouw Meijer noemt zich een ‘ideeel onderzoeksbureau’. Zo werkt het: gemeenten of schoolbesturen die iets aan hun schoolhuisvesting willen doen, nemen contact op met de stichting. Die inventariseert eisen en wensen, doet bouwtechnisch onderzoek en maakt een kostenraming voor zowel renovatie als sloop en nieuwbouw. Speciaal op financieel vlak komt er goed nieuws aan. „Tot nu toe kon je als school alleen geld voor nieuwbouw krijgen, want renovatie werd als onderhoud beschouwd. Nu komt er een wetswijziging aan waardoor renovatie ook voor subsidie in aanmerking komt. We beginnen door te krijgen dat nieuw niet altijd beter is.”

Vervolgens worden drie architectenbureaus uitgenodigd die nog nooit een

school hebben gebouwd, om drie ‘visies’ te maken op wat er zou kunnen. Hiermee bewijst de stichting ook de architectuur een dienst: „Zo voegen we nog wat nieuwe ideeën toe aan die van de vaste groep scholenbouwers.” Dat blijkt uit de prijzen-regen voor Nimeto in Utrecht: dit is het eerste gebouw van architect Maarten van Kesteren (36). De stichting begeleidt de school bij het kiezen tussen de drie architectenbureaus. Dan is haar werk gedaan en beslist de opdrachtgever wat er met de bevindingen gebeurt - bijvoorbeeld door met een van de architecten verder te gaan.

Alledaags erfgoed

In vijftien jaar heeft Mevrouw Meijer voor zo’n veertig scholen onderzoek gedaan. Dit leidde tot nu toe tot vijf volledige transformaties. „Wat een luxe was dat: drie ontwerpen om ons op ideeën te brengen en om uit te kiezen!” zegt Patrick van der Mark, directeur van de Pro Grotius school voor praktijkonderwijs in Delft, een van de vijf scholen die Mevrouw Meijer heeft helpen transformeren. De gemeente stelde voor om Mevrouw Meijer te laten meekijken bij de verbouwing van twee scholen uit 1969 en 1994 tot één nieuwe.

Uiteindelijk is met inbreng van onderwijsteam én leerlingen het ontwerp gekozen van Liesbeth Janson van het Haagse bureau Studio Huijgens. „We hebben niet alleen gekeken welk ontwerp we het mooiste vonden, maar welk het beste paste bij het soort onderwijs dat we hier geven, voor leerlingen met leerachterstanden die niet naar het mbo gaan”, zegt Van der Mark. „Zowel Mevrouw Meijer als de architecten waren bereid goed te luisteren en er veel tijd in te steken.”

Voor de komende jaren zitten er meer projecten bij Mevrouw Meijer in de pijplijn. Een school in Best (door Ketting Huls) wordt komend jaar opgeleverd, in voorbereiding zijn scholen in Bennekom, Hoorn, Oegstgeest, Velsbroek, Roermond en Zwaanshoek. Kempinga: „Mevrouw Meijer werkt snel, maar daarna gaan de processen soms langzaam.” Er is geen standaardoplossing, dus ook voor aannemers zijn dit ingewikkelde trajecten. „Maar uiteindelijk is dat juist fijn, niemand wil dertien in een dozijn.” En ach, zegt ze: „Naarmate we bekender worden zullen er meer scholen naar ons toe komen. Daarom zijn we ook zo blij met al die prijzen.” Vanaf volgend jaar moeten gemeenten voor alle schoolgebouwen een Integraal Huisvestingsplan opstellen. Dan zullen sloopplannen eerder bekend worden en kan Mevrouw Meijer eerder contact leggen om een school op andere ideeën te brengen.

Erfgoedvereniging Bond Heemschut, die met Mevrouw Meijer de handen ineen heeft geslagen, looft de scholen van tijdens en na de Wederopbouw: „Hun ruimte en lichte opzet drukte een optimistisch wereldbeeld uit; ze boden hun leerlingen bijna letterlijk een ‘raam’ op de toekomst.” Het is juist deze generatie schoolgebouwen die nu gevaar loopt, volgens Heemschut. „Zij zitten in de kritieke, kwetsbare leeftijd van rond de vijftig jaar. Ze zijn boekhoudkundig afgeschreven, maar te jong om breed te worden ontdekt als waardevol erfgoed. Ze lijden aan een paradox: ze zijn zo alledaags, vitaal en volop in gebruik, dat nog niet doordringt hoe bijzonder ze zijn.”

In Nederland komen er niet zo veel kinderen bij, dus zijn er volgens Kempinga schoolgebouwen genoeg. „Nu is alles gericht op nieuwbouw, maar dat is verwend gedrag dat we ons niet meer kunnen permitteren.” En net zo belangrijk: „Onze scholen zijn een deel van onze geschiedenis, het is alledaags erfgoed. Ze zijn vol herinneringen, herkenbaar in de buurt of het dorp. Wees zuinig op dat geheugen. Daarom zou in de wet moeten staan: hergebruik, tenzij.”

De renovatie van mbo-school Nimeto

Nimeto is een mbo-school in Utrecht, een van nog maar vier vakscholen in Nederland. Directeur Henk Vermeulen noemt het een ‘vakschool voor creatieve ruimtemakers’, met onder meer opleidingen schilderen en etaleren – en vroeger een slagersvakschool. Op deze ochtend zijn leerlingen bezig marmersoorten na te schilderen, etalages op thema en kleur in elkaar te zetten en bovenmaate Sint Maarten-lantaarns van rijstpapier door het trappag omhoog te wurmen.

De school bestaat uit twee gebouwen uit 1970, gescheiden door een smalle straat. Vermeulen: „Onze wensen waren niet eenvoudig. We groeien wel, dus we hadden meer ruimte nodig, maar we wilden niet bijbouwen – de school ligt al goed in de woonwijk eromheen. Maar dan was het wel zaak de twee gebouwen beter op elkaar aan te sluiten en daarbinnen meer ruimte te winnen.”

Voor architect Maarten van Kesteren was dit zijn eerste zelfstandige opdracht, nadat hij in 2014 summa cum laude aan de TU Delft was afgestudeerd en in 2016 een eigen bureau was begonnen. De meest zichtbare ingreep is de brede brug met eronder een colonnade, waarmee de twee gebouwen tot een geheel worden. De brug heeft een glazen gevel aan de kant van de tuin en een vloer van het warme eikenhout dat op veel plekken terugkomt. Het was een bewust besluit van architect en opdrachtgever om een deel van het toch al krappe budget aan mooie materialen te besteden. „Om ruimte te winnen heb ik op

drie plaatsen de vloeren opengevoerd zodat er vides ontstaan”, legt Van Kesteren uit. „Daarmee kon er 600 vierkante meter aan lesruimte in de kelders bijkomen, met ruim daglicht van bovenaf. In het gebouw waar de afdeling standbouw zit is de gevel een meter naar buiten verplaatst en opengevoerd door ramen toe te voegen.” Van Kesteren heeft samen met de leerlingen de tafels ontworpen en gemaakt, en zij hebben na de renovatie de school zelf geschilderd. Het parkeerterrein is nu een tuin óók naar ontwerp van Van Kesteren, samen met landschapsarchitect Tomas Degenaar van bureau B+B. De omgeving wordt binnenkort verder vergroend, met minder parkeerplaatsen en een buurtpark erbij. Was het niet een risico om deze opdracht te gunnen aan een architect die nog nooit een school had gebouwd? Nee, zegt Vermeulen onomwonden. „Wij doen ons best om bedrijven over te halen om onze jonge leerlingen stageplekken aan te bieden, hun kansen en vertrouwen te geven. Dan moeten wij dat zelf ook doen.” In 2018 is het gesprek met Mevrouw Meijer opgestart, in 2023 was de nu veelbekroonde Nimeto klaar. „Onderdeel van onze vraag aan de architect was: hoe open kan een leeromgeving zijn? Je ziet het: héél open. Overal zie je nu wat er gebeurt in de school, en mensen werken veel makkelijker met elkaar samen. Vroeger had men het altijd over ‘de overkant’, maar nu niet meer.”

Info: nimeto.nl

Buiten: **MBO-school Nimeto** in Utrecht.

Binnen: **MBO-school Nimeto** in Utrecht.